Antoni Artigues
Gabriel Bibiloni
Rosa Calafat
Bernat Joan (Coord.)
Josep Serra

Perspectives sociolingüístiques a les illes Balears

col·lecció kalima
Res Publica Edicions

Un estàndard nacional o tres estàndards regionals?

Gabriel Bibiloni

1. Antecedents històrics

"A tot arreu del món, quan en un domini lingüístic s'ha produït una literatura, veiem formar-s'hi, i regnar per damunt de la llengua parlada multiforme, una llengua literària filla d'un llarg i acurat treball de selecció i fixació; i això s'esdevingué en les terres de llengua catalana, i els catalans tinguérem la nostra llengua nacional, on traspuaven a penes les diferències dialectals de la llengua parlada"[1]. Difícilment en l'espai que representen aquestes línies, escrites per Pompeu Fabra, es podrien dir més coses tan decisives com les que aquí es diuen: la relació entre la normalitat lingüística i l'existència de la llengua literària, la llengua nacional, la llengua comuna, la llengua unificada o la llengua estàndard; el fet que aquesta llengua surti d'un procés d'intervenció professional i tècnic com ara la codificació (selecció i fixació), és a dir la planificació lingüística; i la idea que ara m'interessa desplegar relativa a la normalitat de la llengua catalana unificada al llarg de la història.

Efectivament, la instal·lació del català en nous dominis d'ús a partir de l'Edat Mitjana, dominis abans reservats al llatí, produirà la formació d'un model nacional de llengua culta, supradialectal, o, dit amb paraules de Fabra, on a penes traspuaven les diferències dialectals de la llengua parlada. La formació d'aquest model és paral·lel a la formació d'altres models d'altres llengües europees, i també són els

[1] "Filòlegs i poetes", *El català literari*, pàg. 76, Barcelona, Ed. Barcino, 1932.

mateixos els mecanismes de la seva socialització: en el nostre cas, factors com la difusió dels textos de Ramon Llull i d'altres escriptors, l'acció emmotlladora de la Cancelleria Reial i d'altres.

No hi ha dubte que aquest procés també tingué els seus dèficits: per exemple, la inexistència per al català d'una obra gramatical com la duta a terme per gramàtics com Nebrija per a l'espanyol o Jan Hus per al txec, per posar dos exemples àmpliament coneguts. Això s'ha de lligar amb el fet que a partir del Renaixement les elits il·lustrades del país, vinculades a la nova cort forastera, comencen a desentendre's del català com a llengua de cultura i abracen la llengua espanyola, que consideren més acordada amb els seus interessos de classe. La Decadència resultant representarà un entumiment de la llengua literària comuna, que, a diferència de les llengües veïnes poderoses, no arriba a consolidar-se i interromp el procés d'elaboració, actualització i modernització. Quan aquestes llengües desenvolupen tals processos -pensem en la tasca de les acadèmies francesa o espanyola- el català és víctima de la persecució perpetrada pels estats espanyol i francès, dedicats a la construcció dels seus projectes d'estat-nació i el consegüent extermini de les llengües dels seus territoris.

Però així com la Decadència només és un fenomen literari i no la desaparició, ni de bon tros, del català com a llengua pública, el model de llengua culta tradicional continua usant-se i transmetent-se de generació en generació -entre la minoria competent en l'escriptura, per descomptat. La substitució del català escrit per l'espanyol escrit va ser lenta i laboriosa, a causa de les dificultats en la facilitació a la població de la llengua del nou estat-nació. I així en alguns dominis d'ús que afectaven masses àmplies de població, el català s'usa llargament, com ara els documents notarials, que són en català durant bona part del segle XIX (és a dir, el català no s'hi pot prohibir fins ben avançat el segle, exactament el 1862). Tot això representa l'existència i la continuïtat al llarg del temps d'un model de llengua referencial, bàsicament unificada, d'arrels antigues, si bé sense l'oportunitat de convertir-se en el moment oportú en un instrument actualitzat, generalitzat i posat al servei d'una societat moderna.

El moviment de recuperació literària dit Renaixença es fa a partir de la llengua culta tradicional, que també ha estat anomenada llengua acadèmica, amb oscil·lacions que van d'usos més medievalitzants a altres de més acordats amb la llengua contemporània. És cert que la Renaixença no va posar en qüestió el rol de l'espanyol com a llengua nacional dels catalans i que només pretenia una recuperació literària de la llengua del país, col·locada al costat de la llengua dominant. Però això en si no invalida, ni tampoc valida, les seves opcions pel que fa a models de llengua i models de codificació d'aquesta. Els gramàtics anteriors a Fabra, i algun de contemporani, en línies generals no qüestionen aquell model de llengua unificada sorgit de la tradició culta. Bofarull, Blanch, Tomàs Forteza o Antoni M. Alcover donaren per suposada la validesa en principi -en principi- dels trets bàsics del que aleshores era la llengua

literària comuna, com, per exemple, les formes de subjuntiu *faça, diga, trega*, etc., utilitzades en la llengua escrita a tot el territori i enfrontades amb les variants amb *-i*, aleshores dialectals barcelonines. Tomàs Forteza és un gramàtic amb una excel·lent visió de la unitat de la llengua -també de la llengua literària- i la seva gramàtica és una opció clara per una llengua única i basada en la tradició. Vegeu el que proposa per a la primera persona del present d'indicatiu[2] o per a les persones quarta i cinquena del mateix temps[3]. Antoni M. Alcover, que es llança frenèticament a fer un gran diccionari i no una gramàtica, perquè devia pensar que la gramàtica ja estava feta (Forteza, Bofarull-Blanch, etc.), simpatitzava amb les mateixes idees de Forteza, és a dir amb la idea d'un català comú de tall tradicional[4].

El problema era -o semblava- que aquella llengua culta tradicional mantenia una considerable distància de la llengua parlada quotidianament, especialment la parlada a l'àrea barcelonina. La solució podia venir per dues vies: o bé l'adaptació de la llengua tradicional a la llengua parlada barcelonina o bé la facilitació a tota la societat de la llengua culta tradicional, és a dir la vehiculació, socialització i democratització d'aquesta, que és en essència el procés operat en la majoria de casos de creació d'una llengua nacional moderna.

El Modernisme, com el nom ja fa pressuposar, va optar per la modernització de la llengua. El jove Fabra i els seus col·legues de l'Avenç, insatisfets de la distància entre el català acadèmic i el català parlat, prengueren partit decididament per una refor-

[2] "Tres formas tiene actualmente la primera persona del singular del presente de indicativo: la que pudiera llamarse catalana *canto* (pron. cantu), la valenciana *cante* y la mallorquina *cant*. La tradición, la etimología y la índole de la lengua claman á favor de la última, autorizan la segunda y rechazan la primera". *Gramática de la lengua catalana*, Palma 1915, pàg. 264.

[3] "...las formas en e [*cantem, canteu*] sólo asoman en el lenguaje literario en los poetas catalano-provenzales, se olvidan después, cediendo el lugar á las más catalanas, que no dejaron de ser nunca las dominantes [*cantam, cantau*]". Ibid. pàg. 270.

[4] "Voleu una llengua literària? un català literari? Doncs o heu d'acceptar el que feren els grans escriptors dels sigles XIV i XV, que enlayrà la llengua a les més eminents sublimidats que les llengües modernes hagen assolides, i a les hores vos heu d'afluixar i desfer de la partida de derivacions i rebordoniments que tres sigles d'incultura literària hi han introduits i que tan re-de-poc l'afavoreixen i que tant i tant la capfiquen i l'afollen; –o bé heu d'acceptar l'estat actual que presenta la llengua dins aquells tres boldrons de comarques idiomàtiques (Principat, Balears, Reyne de València), esporgant-hi i aixarmant-hi ab tota cura, esment i seny totes aquelles derivacions i rebordoniments que no escayguen a la dignidat, sobirania i reyalesa d'aquesta llengua cent voltes estrènua i heroica. La segona solució ès la més factible, la més pràctica, la que ha de trobar menys reclaus, sobams i cap-amunts. Siga quina siga la solució preferida, sempre haurà de tenir per base i fonament el bessó, la sustància, els trets característics que constituieixen la fesomía de la llengua, que fixaren ab llurs obres immortals els grans escriptors dels sigles XIX i XV, que eren tant consemblants de llenguatge i d'encarnadura idiomàtica que costava molt distingir si eren del Principat, de les Balears o del Reyne de València." *Per la llengua*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, pàg. 69.

ma de la llengua literària que l'acostàs a la llengua de cada dia. I aquesta idea esdevingué irreversible durant tot el procés de codificació del català, que va tenir lloc bàsicament en el context del Noucentisme. El jove Fabra, modernista, urbà i barceloní, va concebre inicialment el català modern com un estàndard basat només en el parlar de la capital del país. Després, el seu procés de maduració intel·lectual i professional el dugué a haver d'afrontar l'envit de la integració de les diverses varietats dialectals en la llengua comuna. El resultat fou un conflicte entre la seva convicció de la necessitat de modernitzar la llengua i l'altra convicció, també profunda, que el català necessitava una llengua nacional unificada, en què, com en altres temps "a penes traspuaven les diferències dialectals". Les dues opcions, com ara veurem, eren incompatibles.

La substitució de la morfologia tradicional -la part central n'és la morfologia verbal- per una morfologia moderna -moderna per al barceloní- representava que si la llengua estàndard havia de mantenir la unitat, les zones "perifèriques" havien d'adoptar aquesta morfologia; i si aquestes zones mantenien la seva pròpia morfologia "moderna", la llengua es fragmentava en estàndards diferents. No cal dir que hi havia una part de la modernització que no entrava en conflicte amb la unitat (per exemple, la substitució de la preposició *ab* per *amb*, o el reemplaçament de l'article *lo* per *el*). La gran espina era i és la morfologia verbal, que en fer-se moderna es va fer trossos, i ha generat l'existència de normes regionals excloents (*cant/cante/canto*, *cantam/cantem*, *cantàs/cantés/cantara*, *diga/digui*, *patesc/pateixo/patixc*, *vinc/venc*, i un llarg etcètera). Fabra es resignà amb la fragmentació, i fins i tot la justificà en els seus escrits o en minimitzà la importància[5], si bé en descàrrec seu podem dir que el codificador es movia en els esquemes de la llengua literària: encara no havien aparegut les situacions en què el problema seria més agut, com ara els mitjans de comunicació audiovisuals, Internet o els traductors automàtics.

[5] "No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra. Es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans regions de llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua. Cadascuna d'elles té els seus clàssics dins la nostra gran literatura medieval: que cadascuna els prengui per models per depurar i redreçar la seva varietat dialectal; i això sols faria que, sense sortir-nos els uns i els altres del *nostre* català, ens trobaríem escrivint modalitats no pas molt diferents d'una sola llengua literària." "[...] les diferències que encara trobaríem entre el català de Catalunya, el català de València i el català de les Illes, potser es reduirien a unes quantes divergències morfològiques, les quals per llur nombre i per llur importància no justificarien pas de parlar, com encara alguns parlen, d'una llengua valenciana i d'una llengua mallorquina enfront d'una llengua catalana." "La tasca dels escriptors valencians i balears", *Nostra Parla*, 1920. Reproduït a *La llengua catalana i la seva normalització*, Barcelona, Edicions 62, 1980, pàg. 147. Cal observar la contradicció d'aquest discurs, atès que si cadascú prenia per referència els propis clàssics, no sortirien tres modalitats sinó una, perquè, com hem vist, la llengua dels clàssics era una llengua unificada. El fet és que la invitació a valencians i balears a basar-se en els propis clàssics no es va voler aplicar en el Principat.

Tota la comunitat de planificadors lingüístics posterior a Fabra -i això ja és més greu- també han donat per bo aquest esquema, o l'han donat per l'únic possible. I en alguns casos hom l'ha justificat amb una comparació del tot improcedent: el fet que llengües com l'anglès o l'espanyol tinguin normes diferents, o estàndards diferents, a la part europea i a la part americana.

2. Els problemes de la fragmentació

Els estàndards són instruments que permeten que funcionin aquestes xarxes d'interacció social que són les comunitats lingüístiques. La clau d'aquest funcionament és el fet que tota la comunitat comparteix un instrument únic que possibilita les transaccions amb l'eficàcia requerida. Gràcies a això qualsevol producte en la difusió del qual hi hagi un fet de comunicació verbal podrà circular al llarg i ample de tota la comunitat sense dificultats. L'estàndard està al servei d'una xarxa social, i el que és pertinent aquí és l'abast i els límits d'aquesta xarxa social. Espanya i l'Argentina, malgrat els contactes que hi pugui haver entre els dos països, són més dues xarxes d'interacció social separades que no pas una sola xarxa compacta, cosa que no ocorre amb les diferents regions de la península Ibèrica hispanoparlant. Per això, malgrat el fet de compartir una llengua històrica, a l'Argentina i a Espanya hi ha dos estàndards diferents, i un de sol a la península Ibèrica. Això vol dir, per exemple, que un film originalment en anglès requerirà dos doblatges diferents, un per a Espanya i un altre per a l'Argentina (o una àrea superior) mentre que ningú no s'imagina un doblatge per a Castella i un altre per a Andalusia.

Els Països Catalans el Principat transpirinenc a part- són (part de) una xarxa d'interacció social, indiscutiblement, i el que ho permet en aquest moment és el funcionament de l'estàndard espanyol. En la mesura que es vulgui substituir l'estàndard espanyol per l'estàndard català caldrà que disposem d'aquest estàndard i que tingui la mateixa operativitat que ara té l'estàndard de la llengua dominant. Aquest és el *quid* de la qüestió, i la realitat actual és ras i curt la inexistència d'aquest estàndard, malgrat el gran camí que s'ha fet en l'establiment d'una codificació normativa. Cal insistir que la llengua normativa regionalitzada sorgida de la codificació fabriana -pensada per al Principat- i de la seva difusió-adaptació a les altres regions, potser podia ser vàlida en altres contextos històrics i per a altres funcions -la literatura pot desenvolupar-se perfectament amb un cert grau de fragmentació lingüística-, però la naturalesa i la intensitat de les comunicacions en la societat actual reclamen un instrument amb un altre nivell de funcionalitat.

La inexistència de l'estàndard necessari és deguda a les mancances en el procés

de codificació apuntades més amunt i al fet que l'estàndard espanyol l'ha fet innecessari. El rol que juga l'espanyol com a instrument conformador de la xarxa social catalana, part d'una xarxa de més abast, possibilita la funció del català, subsidiària i circumscrita a un tipus de comunicació intraregional. Avui tot el que no es vehicula en espanyol resta encaixonat dins els límits que marquen les comunitats autònomes. Els principals productes de consum oferits a tots els catalans, com els mitjans de comunicació audiovisuals, són en espanyol, i els que són en català, els encaixonats dins les comunitats autònomes, requereixen un model lingüístic regional. Els models són dràsticament excloents, especialment el del Principat i el valencià: ara com ara no es veu viable que un film amb doblatge barceloní sigui exhibit a la televisió autonòmica valenciana, ni -això en menor mesura- que un film amb doblatge valencià sigui passat a la televisió autonòmica principatina; ni que un locutor illenc o del Principat presenti un programa en l'esmentada televisió valenciana[6]. No es tracta, per descomptat, de cap problema d'intercomprensió, sinó d'un fet de no-acceptació social, amb alguns components clarament planificats i alimentats. L'important per a l'ordre establert és que l'espanyol no perdi la condició d'instrument necessari per a la comunicació interregional, condició assumida per una àmplia part de la població, com ho demostra el comportament d'alguns principatins, lligats més aviat al món de la banalitat, que responen en espanyol quan són entrevistats en català al Canal 9.

Les administracions autonòmiques funcionen amb els respectius models regionals. I les poques ocasions en què l'administració estatal fa qualque ús del català no perd ocasió de perpetrar un macabre joc de divisió de la nostra comunitat lingüística. Vegeu les tres versions catalanes d'alguns textos que adés i ara apareixen en el *Boletín Oficial del Estado*, o les dues versions catalanes del programa informàtic per a la declaració de la renda, o recentment les dues versions de les pàgines web per a complimentar l'empadronament de la població. El nom oficial estatutari de la llengua a les diverses comunitats autònomes és el pretext; els diferents models lingüístics regionals proporcionen la matèria per al joc.

Els exemples vists fins ara mostren, almenys pel que concerneix alguns actors, la intencionalitat d'una política lingüística agressiva vers la llengua catalana. Però la realitat és que els qui volen difondre productes en català amb una visió de normalitat lingüística es troben amb la inexistència d'un estàndard vàlid per a tota la comunitat lingüística. La conseqüència és que s'ha de recórrer quasi sempre a una dinàmica d'adaptació d'aquests productes als diferents models lingüístics regionals, la qual cosa implementa encara més la situació de fragmentació de la comunitat lingüística.

[6] Una coneguda i eurovisiva cantant principatina hi va fer profuses intervencions, però amagant escrupolosament la seva identitat lingüística originària i adoptant el més pintoresc valencià d'espardenya.

Un camp important on es produeix aquesta praxi és el dels manuals escolars: pràcticament totes les editorials barcelonines produeixen uns materials concebuts com si només existís el Principat i després en fan una versió valenciana i una versió balear. Les autoritats educatives valencianes i illenques exigeixen explícitament aquestes versions, és clar, però de la mateixa manera que les autoritats del Principat exigeixen sense explicitar-ho la pròpia d'aquesta regió. Tal dinàmica va contra els interessos del mercat, i, per tant, fa menys creïble per als agents sostenidors d'aquest mercat la viabilitat d'articular-lo a partir de la llengua del país.

En aquests moments hom treballa en el desenvolupament d'eines de traducció automàtica, que poden fer un enorme servei a les administracions, a les universitats i a les empreses. Immediatament ha sorgit el problema: les traduccions generades per aquestes eines només són vàlides per a la comunitat autònoma on l'estri s'ha desenvolupat. Com que normalment s'han desenvolupat a Barcelona, es fa necessari disposar d'instruments que generin les versions "valenciana" i "balear" dels textos traduïts. Si l'enginy és produït a València -com el SALT-, d'entrada és rebutjat al Principat i també a les Balears, on triar per triar es prefereix una versió barcelonina abans que una de valenciana. Algú s'imagina que un traductor anglès-espanyol no pugui ser utilitzat alhora a Castella i a Andalusia? O és que continuam amb la idea que entre Barcelona i València hi ha la mateixa distància que entre Madrid i Caracas?

Els mateixos mètodes per a l'ensenyament de la llengua, als nacionals o als estrangers, no escapen de la dinàmica de la fragmentació. Un material per a estrangers com el conegut *Digui digui*, per posar un exemple entre molts de possibles, només s'ha pogut utilitzar en el Principat: impensable al País Valencià i força complicat a les Illes Balears. La sortida, doncs, és que el País Valencià i les Illes fan els seus materials per a l'ensenyament de la llengua -de vegades en condicions de precarietat-, que tampoc no són vàlids a les altres àrees. Cert que no es pot ensenyar una llengua que no existeix, i el català comú de tots els catalans no existeix, està per fer. Tanmateix, que em sia permès d'afegir, encara que com a nota marginal, que el dit *Digui digui* hauria estat bastant més digerible a les Balears si els autors haguessin pogut refrenar el seu gust pel dialectalisme i n'haguessin volgut evitar un enfilall (*sisplau*, *sigut*, *coneixe'l*, *per xo*, *io*, *ia*, *brenar*, etc.), que a l'altra banda de la mar se senten com a vulgarismes poc inspiradors de simpatia. El material no es pensava per a les dues bandes de la mar.

A més a més, en certa mesura, els mateixos factors que determinen la invalidesa d'un model regional fora del seu espai també creen una problemàtica interior i posen en qüestió la validesa d'aquest model en la totalitat del territori d'algunes regions. No fa gaire, els assessors de les administracions de les Illes Balears han topat amb el problema a l'hora de cercar un model lingüístic comú per a aquelles administracions. Si a Mallorca es diu *cantàs* i a Menorca *cantés*, si a Menorca es diu *vulgui* i a les

Pitiüses *vullga*, si a Mallorca es diu *seva* i a Menorca *seua*, això és en petit el mateix problema general de la llengua que l'estandardització del català modern no ha sabut o pogut resoldre.

3. Estancament o avanç cap a una solució?

Ja hem vist que el problema té múltiples caires: uns de tipus estrictament lingüístic -un model d'estandardització que ha produït una codificació policèntrica i polimòrfica- i uns altres de tipus social -la fragmentació de la comunitat lingüística i la regionalització dels canals de comunicació associats al català. És obvi que una possible solució hauria de venir de l'actuació en els diversos camps esmentats. Però aquesta solució no es veu ni fàcil ni pròxima: sembla que per molt de temps continuarem sense un estàndard com el que tenen les comunitats lingüístiques europees no dependents.

En el terreny de la planificació del corpus de la llengua no hi ha dubte que no s'avançarà sense una entesa entre els planificadors i els professionals de la llengua d'arreu del país, que són els qui en definitiva condueixen la llengua en una o una altra direcció. Si abans parlàvem de rebuig social de models, una part important d'aquest fet és la posició que adopten i les valoracions que fan els professionals esmentats. Per a avançar cap a la solució del problema hi ha un requisit previ, que és una determinada sensibilitat favorable a l'estàndard unitari i una predisposició a assumir els costs de l'operació, que s'hauran de formular en termes de renúncies a formes lingüístiques avui més o menys consolidades. I, evidentment, cal parlar-ne: cal situar la qüestió en un lloc preeminent de l'escenari del debat sobre els afers públics importants d'aquests país.

L'obstacle més gran per a llançar aquest procés ve del discurs i de la ideologia instaurats a Barcelona -i replicats a València- en els darrers vint anys. Un discurs i una ideologia que un sector de professionals de la llengua han implantat com a sentit comú universal, i que és la base del català que ara es fa servir en els grans mitjans de comunicació. Es tracta d'un català que es vol identificar amb la parla immediata, sorgida de la realitat sociolingüística que ens ha vingut imposada, tot renunciant a la construcció de la unitat i de la plenitud de la personalitat de la llengua basada en el desenvolupament de tot el seu potencial expressiu. La qüestió és que aquest nou sentit comú és a les antípodes de la sensibilitat que aquí es reclama per a construir l'estàndard nacional. De fet, és la versió actual degenerada del modernisme -amb minúscula- dels iniciadors de l'estandardització: si aquest era la subordinació de la unitat de la llengua a una determinada idea de facilitat en la vehiculació de la llen-

gua normativitzada, aquell és la imposició, en nom de la mateixa facilitat, del dialectalisme immoderat i del barceloní més espanyolitzat i empobrit. Pompeu Fabra pretenia reduir la fragmentació de la llengua literària a un nivell de mínims, i en les seves argumentacions hi ha una idea de provisionalitat, i es pot constatar el caràcter obert de les seves propostes[7]. La nova ideologia té una aspiració que no va més enllà d'assolir un model definitivament emmotllat a la comunitat autònoma -tot i que dins aquesta hi ha una arrasada de la riquesa interna- i suggereix amablement a les altres comunitats que aixequin el propi model a partir de les mateixes bases. En el fons de tot això hi ha el fet que de la Catalunya de les quatre províncies estant es veu aquesta com un món acabat que no necessita per a res un País Valencià, unes Illes Balears o una Catalunya del Nord. No per part de tothom evidentment, i afortunadament, però sí en les ideologies ara hegemòniques.

La Catalunya del Nord mereix una reflexió especial, malgrat que en el discurs tradicional sobre l'estandardització elaborat per la gent del sud pareix que aquella terra no existeix. Els tres boldrons d'Alcover i les tres modalitats de Fabra no deixen un espai propi al model lingüístic normatiu de la Catalunya del Nord. Allà la definició d'aquest model no concerneix només aspectes de polimorfisme, sinó, i de manera fonamental, la qüestió del lèxic. El fet que al sud tot el lèxic modern ("normalitzat" o no) hagi estat agafat de l'espanyol és -encara que sigui quelcom més aviat macabre- un factor d'unificació i de cohesió de la llengua de les tres grans regions sota administració espanyola. Però aquesta llengua contrasta brutalment amb la del nord, on tot el lèxic nou és pres del francès. Si els catalans del nord han de construir un model lingüístic basat en la seva realitat -i suposant que no es doni la llengua per liquidada- serà un model completament divorciat i isolat de la resta; i si han d'adoptar el model del sud, es pot dir que s'hauran de resignar a fer un veritable canvi de llengua.

Si la nostra comunitat lingüística està interessada a tenir un estàndard nacional, caldrà posar-s'hi seriosament. A part dels components ideològics i de sensibilitat apuntats més amunt, haurem de menester unes eines que ens permetin avançar en el procés. La idea de l'estàndard composicional, pot ser una d'aquestes eines. El concepte ha estat força manejat a la bibliografia sobre estandardització, malgrat que sovint s'ha confós amb estàndard polimòrfic, i, com ha estat posat de manifest, ha donat un cert rendiment en la codificació fabriana,. En essència, el model composicional consisteix a bastir un estàndard unitari a partir d'una selecció de formes procedents de totes les varietats geogràfiques. La base de l'estandardització

[7] Parlant de la forma de la primera persona, amb desinència *o* o sense, diu "Cal renunciar a les formes sense desinència? Cal assajar-les? Jo no gosaria respondre a aquestes preguntes; però em decanto a creure que, **durant molt de temps almenys**, no cal pensar en la possibilitat d'eliminar de la llengua les formes verbals terminades en *o*.""De la depuració de la llengua literària", *La Nova Revista*, 1927 (inclòs a *La llengua catalana i la seva normalització*, Barcelona, Edicions 62, 1980, pàg. 167). La negreta és de G.B.

composicional és la renúncia multilateral a algunes variants i l'adopció de variants dels altres. El model exigeix disposar d'instruments de vehiculació de la varietat codificada d'una alta eficàcia socialitzadora. En una situació en què hi ha diverses formes alternatives en un ús força consolidat, com és el cas del català, la qüestió clau és arribar a un consens pel que fa a les formes a què s'ha de donar preferència. Les dificultats per a treballar aquest model en les condicions actuals de la llengua catalana són evidents; però, com a mínim, es podria assajar en dominis concrets, com per exemple el de la traducció automàtica.

Si la selecció i la unificació de variants formals és un aspecte central de l'estandardització composicional, un altre vessant, menys complicat, és la transdialectalització lexical, és a dir la difusió dels mots bàsics de cada dialecte en tot el territori de la llengua, fenomen que representa l'augment de la sinonímia i dels recursos de tots els parlants. És a dir, l'enriquiment col·lectiu i la superació de la fragmentació de la llengua en compartiments estancs. Amb tot, una certa preferència d'alguns sinònims entre els de diverses procedències dialectals pot ser una opció interessant, paral·lela a la selecció de variants formals operada amb el mateix criteri. I cal no oblidar, a més, que l'aportació de mots genuïns per part de qualque dialecte pot servir per a desplaçar un hispanisme en els altres.

La tasca dels tècnics lingüístics, sigui quina sigui l'orientació predominant, es farà amb un rerefons que no és lingüístic, i aquest rerefons té la clau en gran part de l'eixida de la problemàtica que hem exposat. En la mesura en què els catalanoparlants disposem d'instruments que ens impliquin a tots en una gran xarxa de comunicació hi haurà factors afavoridors de tendències d'unificació lingüística i augmentarà la necessitat d'aquesta unificació. Al capdavall, aquest país tindrà un estàndard nacional si té una llengua nacional, és a dir un instrument de comunicació, pensament i sentiment que ens permeti d'organitzar-nos com a col·lectivitat diferenciada, sense necessitat de cap altra llengua més que les que voluntàriament vulguem adoptar per a l'enriquiment personal i l'intercanvi internacional.